

VINT ANYS DE LA MORT DE JEAN-PAUL SARTRE

Què té Jean-Paul Sartre que vint anys després de la seva mort tant a França com a la resta del món els intel·lectuals encara no s'han posat d'acord sobre el gruix i la vigència del seu pensament? La seva nacionalitat no és un detall insignificant, venint com ve d'un país que mima la cultura com cap altre i sap prou bé que per promocionar-la no hi ha res millor que parlar-ne, ni que sigui malament –¿per què volem els clàssics si no és per questionar-los, que diria aquell?–. Un altre factor, de més pes, radica en l'opció política a la qual es va lligar Sartre, el comunisme, una tria que amb les ferides del segle XX encara obertes fa molt difícil llegir-lo desapassionadament. Finalment, hi ha un tercer argument que explica el fenomen: el caràcter exhibicionista i poca-solta de l'autor de *La naúsea*. “L'anticomunista és un gos”, “Hem de segrestar els empresaris”, “L'única arma a l'abast dels palestins és el terrorisme” (en relació a Munic 72) i “Si un colonitzat mata un europeu mata dos pardals d'un tret, atès que acaba amb un opressor i un oprimint” (en plena guerra d'Algèria), són algunes de les sortides de to més conegudes d'aquest guru de l'existencialisme que tenia per costum portar un milió de francs a la butxaca i que deixava unes propines que feien caure de cul els cambrers més mal acostumats. “Un revolucionari, però al capdavall un burgès de cap a peus”, deia de l'inefable filòsof el seu biògraf oficial John Gerassi. I un provocador.

NOVETATS EDITORIALS

Amb el canvi d'any, la proximitat del vintè aniversari de la mort de Sartre (15 d'abril de 1980) ha precipitat a França una cursa de novetats editorials que ha tornat a situar el fundador de *Temps modernes* a l'ull de l'huracà. La guspira la va encendre el mes de gener pas-

Klaus Croissant, Jean-Paul Sartre i Daniel Cohn-Bendit en una conferència de 1974

sat el mediàtic filòsof Bernard Henri-Lévy amb una obra, *Le siècle de Sartre*, que va sorprendre tothom: “Li devem una reparació. És un dels grans escriptors del segle XX i se l'ha tractat d'una manera escandalosa, com un gos de carrer. Jo mateix l'he tractat així”, deia el qui va ser un dels líders destacats de la revolta de pensadors joves d'esquerra que va marginar Sartre al final de la seva vida. BHL –així el coneixen a França–, que ja era un personatge poc estimat al seu país, no es pot dir que hagi trobat gaire comprensió a casa seva després d'aquest canvi de rumb. “*Le siècle de Sartre* –escriu amb ironia francesa Philippe Lançon a *Libération*– és en efecte un llibre xocant, desbordant; el millor que hagi escrit BHL sobre Sartre. L'ego de Lévy és més que un carburant: és una manera de viure i de pensar. Ho dissol, digereix, assimila i, al final, ho

confon tot. L'escriptor que *abusa del seu do*, es torna *inaccessible*, el *condottiere frívol*, abonat al club selecte dels *grans execrables*, és Sartre o BHL tal com se somia i viu?”.

Bo o dolent, oportunista o no, a redós d'aquest i altres llibres, els diaris, les revistes i les televisions franceses debaten des de fa un parell de mesos al voltant d'una mateixa pregunta: Sartre torna? Malgrat el seu multitudinari enterrament a Montparnasse –50.000 persones–, durant anys hi ha hagut a França un mur de silenci al voltant de la seva obra. Els editors semblaven haver-se convençut que els seus llibres *no venien* i diuen que fins i tot per als estudiants francesos de filosofia s'havia convertit en un veritable desconegut. En poc temps, però, les llibreries franceses s'han omplert de reedicions i noves obres sartrianes: *L'adieu à Sartre*, signada per Michel-Antoine Burnier, fill polític del filòsof, *Sartre*, de Denis Bertholet, *Trois aventures extraordinaires de Jean-Paul Sartre*, d'Olivier Wickers, i *La cause de Sartre*, de Philippe Petit, són, a més de la ja citada biografia de BHL, els títols més representatius de la febrada sartriana que viu França.

SARTRE TORNA

Així les coses, doncs, *Sartre torna*, proclamava el setmanari *Le Nouvel Observateur* en la portada d'una de les edicions de gener: “Es deia del seu teatre que estava passat de moda, de la seva literatura que era molt didàctica, de la seva filosofia que era inservible. Ara bé: a les portes del mil·lenni, la revisió de la seva obra mostra de quina manera Jean-Paul Sartre, malgrat els seus dubtosos compromisos polítics, mereix la seva llegenda”. Fins i tot el suplement literari del conservador *Le Figaro* admetia la importància de Sartre a través de la ploma de Je-

intel·lectuals intenten salvar d'entre les restes del naufragi sartrià alguna de les aportacions del filòsof francès, d'altres només emboliquen la troca desmereixent el seu pols literari –ell, que va rebutjar el Nobel de literatura!– i es recreen amb les seves impostures i excessos ideològics. També n'hi ha que, amb raó o sense, no perdonen: “La presència de J.P. Sartre a Praga –deia a principis de febrer a *Libération* Ilios Yannakakis, professor i antic alumne de la Universitat de Praga– va contribuir de manera nul·la a l'esforç dels intel·lectuals per alliberar la cultura i la societat dels miasmes de la ideologia comunista. Ben al contrari, els seus discursos laudatoris, van consolidar el dogmatisme dels ideòlegs més arcaics del Partit Comunista. Davant aquells qui volen rehabilitar el Sartre *normalitzat* de Praga, jo afirmo que la seva influència sobre els joves intel·lectuals txecs de l'època va ser insignificant. [...] Fins i tot després de l'ocupació soviètica les seves soflames a

favor de la dissidència als països de l'Est va ser vacil·lant”.

I és que, acabada la Guerra Freda, l'autor d'*Els mots* encara serveix de camp de batalla a l'esquerra i la dreta presumptament postmodernes. Un exemple i sense necessitat d'anar gaire lluny. Fa unes setmanes Víctor de la Serna comentava en un dels seus articles a *El Mundo* el programa que Bernard Pivot va dedicar a l'aniversari de Sartre en el seu espai a France 2, *Bouillon de Culture*. “[...] Van passar de puntetes sobre la cara fosca del filòsof. Però al final va sorgir una dada inèdita i reveladora. L'última amant de Sartre va ser una soviètica a la qual visitava amb

freqüència a Moscou. Allà se'l va trobar un dels seus biògrafs, que ja és mort, al qual l'autor va fer unes declaracions desencantades i lúcides sobre el règim lliberticida. Tot al contrari del que era el seu discurs públic [...] Sorprès, el seu interlocutor li va preguntar per què no deia aquestes coses obertament. «Perquè *Le Figaro* se n'aprofitaria», va respondre Sartre. Sí: és una *boutade*. Però té el seu rerefons real. Certa equerra ha estat capaç de mantenir tot tipus de deshonestedats intel·lectuals i morals... perquè certa premsa no pogués recrear-se amb l'admissió del seu error o fracàs”. Sobren els comentaris.

Fa de mal dir si la figura de Sartre torna o només està de pas. Bertrand Poirot-Delpech, de l'Acadèmia Francesa, ho té claríssim: “Les vendes no es mouen, les polèmiques es gasten. Una operació de la premsa, més aviat, amb el pretext de l'aniversari”. Poca broma: ho escrivia a *Le Monde*.

▶ ▶ ▶

Sartre va fer moltes i multitudinàries conferències